

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Довженко В. А., к.е.н., доц.
Богуцька Л. В., студ.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Суспільні науки, до яких належить й економіка, розвиваються разом з еволюцією суспільства. Їх зв'язок обопільний: як суспільне життя кожного разу породжує нові проблеми, на які науковці повинні шукати нові відповіді, так і деякі суспільнознавчі концепції стають основою політики, змінюючи вектори розвитку суспільних відносин. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтелектуалізацією усіх сфер життєдіяльності людей, зокрема й економіки. Це вимагає від науковців-економістів нового бачення сутності, закономірностей і принципів взаємовідносин між людьми в процесі вирішення економічних проблем сьогодення.

Стосовно теоретичних положень та практичного обґрунтування особливостей сучасних економічних систем, важливими є наукові розробки В. Базилевича [1], Д. Белла, О. Вільямсона [9], В. Гейця [2], П. Друккера, В. Іноземцева, Ф. Махлупа, Н. Гарнавської [4], Л. Федулової [5], Ф. Хайєка, А. Чухна та ін.

Мета та методика дослідження. Мета даного дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних основ інтелектуальної економіки як нового утворення нинішнього століття.

Основний матеріал. Однією з проблем, з якими стикаються дослідники інтелектуальної економіки, є відсутність згоди з приводу термінологічних аспектів цього поняття. В літературі використовуються такі можливі варіанти термінології:

- нова економіка, інформаційна економіка – інформаційне суспільство;
- економіка знань – економіка, що базується на знаннях, суспільство знань;
- постіндустріальне суспільство, суспільство навчання упродовж життя, цифрове суспільство, суспільство мережевого інтелекту, глобальне суспільство.

Основоположником теорії постіндустріального суспільства вважається відомий американський економіст Д. Белл, який вважає, що постіндустріальне суспільство – це суспільство, в економіці якого пріоритет від переважного виробництва товарів перейшов до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя, в якому клас технічних фахівців став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень все більшою мірою залежить від досягнень теоретичного знання [1].

Аналізуючи визначальні риси постіндустріального суспільства, відомий український вчений А.А. Чухно звертає увагу на те, що «досягнення високого рівня техніки і технології, зосередження переважної частини працездатних у сфері послуг, тобто у галузях, які виробляють знання та інформацію, забезпечують не лише небачений рівень добробуту, а й створюють умови для розвитку творчості людини, піднесення її ролі у виробництві та в житті суспільства» [1].

Ідея постіндустріального суспільства залишається сьогодні досить популярною. Водночас наприкінці 90-х років ХХ ст. знайшов широке розповсюдження термін «економіка знань» або «економіка, заснована на знаннях» і пов'язаний значною мірою із встановленням нових пріоритетів у політиці й економіці країн Європейського Союзу [7].

На даному етапі розвитку цивілізації економіка знань відрізняється від класичної стандартної економіки насамперед істотною зміною філософії: якщо раніше економіка знань була важливим, але не головним елементом світової економіки, то зараз вона набуває дедалі більшого значення. Знову стає актуальним вислів англійського філософа Ф. Бекона: «Знання – сила» [8]. Економіка знань – це те принципово нове утворення, яке має прийти на зміну економіці винищення і експлуатації природи, економіці сліпого бажання людини отримати максимум прибутку. Її основою є не споживацький мотив людини, а прагнення задовольнити свої потреби таким чином, щоб не завдати шкоди природі, сприяючи при цьому її відтворенню.

Економіка знань або економіка, що створена на засадах знань (англ. knowledge economy) – економіка, в котрій більшу частину валового внутрішнього продукту забезпечено діяльністю з виробництва, обробки, зберігання і розповсюдження інформації і знань.

Активізація процесів перетворення знання у безпосередньо продуктивну силу розвитку економіки й суспільства зумовила, особливо у другій половині ХХ ст., розширення як досліджень у цій сфері, так і практичних кроків. Разом це ознаменувало формування не тільки порівняно цілісної системи поглядів, що отримала назву «економіка знань», але й індикаторів і критеріїв її оцінки. Загальновизнаною стала думка про те, що сьогодні лише через знання можна створити й розвивати конкурентоспроможну економіку, здатну забезпечувати сучасний рівень життя населення.

За своєю сутністю цей термін відображає характеристики постіндустріального суспільства, але на більш високому еволюційному ступені розвитку, в ході якого при задоволенні життєво необхідних потреб людини

стають усе більше затребуваними диференційовані товари й послуги, вироблені різними дрібними підприємствами, інтенсифікується розвиток людського капіталу й сфери послуг.

Зважаючи на те, що сучасний етап розвитку економіки значною мірою визначається використанням інтелектуальних ресурсів, формуванням ринку інтелектуальних продуктів та комерціалізацією об'єктів інтелектуальної власності, її можна визначити як інтелектуальну економіку та окреслити такі її ознаки:

- заміщення праці знаннями;
- заміна трудової діяльності новим типом активності, заснованим на творчості;
- перетворення суспільного виробництва на інноваційне;
- плюралістичні тенденції власності;
- проз'юмеризм (стирання відмінностей між вільним і робочим часом);
- формування нового типу економічної влади;
- утвердження знання та інформації як стратегічних ресурсів, що не мають ознак вичерпності;
- подолання обмеженості благ і поява нових дефіцитів – часу та інформації [6].

Висновки та пропозиції. Узагальнюючи наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, можна визначити сучасний етап розвитку цивілізації як інтелектуальна економіка, що характеризується стійким економічним зростанням завдяки активному використанню інтелекту, наукових знань, результатів творчої діяльності.

Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник. / В. Д. Базилевич. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
2. Геец В. М. Проблемность структурных трансформаций экономики стран с развивающимися

- рынками / В. М. Геєц // Економіка та прогнозування. – 2009. – № 1. – С. 54-69.
3. Старовойт О. В. Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти: автореф. дис. канд. філ. наук: 09.00.10 [Електронний ресурс] / Старовойт О. В. – К.: Нац. педагог. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2010. – Режим доступу: <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/ekonomika-znan-u-strategi-innovatsiynogo-rozvitku-osviti/vsi-storinki.htm>
4. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, яке будується на знаннях / Н. Тарнавська // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 3-16.
5. Федулова Л. І. Концептуальні засади економіки знань / Л. І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37-59.
6. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посібн. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – Житомир: ПП «Рута», 2013. – 272 с.
7. Шевченко О. О. Інституційна складова розвитку економіки знань / О. О. Шевченко // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2009. – № 4 (24). – С. 39-44.
8. Шевченко О. О. Теоретичні засади розвитку економіки, що базується на знаннях / О. О. Шевченко // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2010. – № 1 (25). – С. 157-163.
9. Williamson O. The Evolving Science of Organization // Journal of Institutional and Theoretical Economics. – 1993. – Vol. 149. – P. 36-63.